

Közelkép Verebes Istvánról

Aki

– Hol ülünk le?
 – Talán László Gyuri szobájában. Úgy látom, üres... Igen, jöhetünk.
 – Mikor kapsz szobát itt a Rádióban?
 – Remélem, soha.
 – Azaz?
 – Nem kell szoba. Még íróasztal sem kell. Így kényelmesebb!
 – Hogy nincs hova leülni?
 – Mondd, Andris, nem vetted még észre, hogy akinek üres a szobája, vagy üres az íróasztala, azt rögtön keresni kezdik?! Na lásd! Ha dolgom van, úgyis bent vagyok, de hogy csak itt ücsörögjek és mutassam magamat – minek? Ha valaha is igazgató lettem volna egy színházban, ami nem voltam és nem leszek, akkor már az iroda ajtaját is kiemeltetem volna a helyéről, hogy bárki bármikor bejöhes-

– A másik, hogy nem tudom: mikor lesz ez a „rövidesen”, amikor megnyílik a színházterem. Nagyon nem sürgetem. A jelenlegi kuszaság nem a legkedvezőbb időszak egy művészi vállalkozás beindulásához, hűsbavágóbb problémák foglalkoztatják az embereket, mint hogy milyen lesz egy új színház.
 – Pista! Azt hiszem, szedhetjük lassan a sátorfánkat... Igen, Gyurikám, már itt sem vagyunk! Tanácskozzatok csak nyugodtan!

*

– Na, most hova?
 – Bányai szobája szerintem tökéletes. Miért jön be ilyen lehetetlen időben?
 – Biztos, hogy nem kéne mégis egy szoba? Vagy gondolod, hogy arra a rövid időre, amíg itt leszel, nem érdemes?

a sorsát a vágyaihoz igazítja

sen, felvehesse a telefont, belenézhessen a papírokba, diskurálhasson, ha úgy tetszik, tehát inkább afféle klubszoba lenne.

– Miért mondd, hogy nem leszel igazgató, amikor rövidesen indul a színházad a Tüköry utcában?
 – Először is azért, mert valóban nem igazgató leszek. A Tüköry utcai színháztermet – hagsúlyozom: színháztermet! – egy KFT működteti, és én csupán részt vállalom a cég vezetéséből.

– Így megoszlik a felelősség?
 – Nem megoszlik, hanem ezen belül csak azért kell felelősséget vállalnom, amihez kompetenciám is van. Nem kell döntenem emberek sorsáról, sem alkalmazni, sem kirúgni, sem bármilyen más módon az életükbe nyomatékkel belemajszolni. Kizárólag a művészeti kérdések tartoznak rám, csupán egyes produkciónkat kell majd megítélnem; helye van-e ott vagy sem, s ha igen, akkor milyen formában, mennyi ideig. Persze ez megint nem elsősorban tőlem függ, mert tetszhet nekem valami úgy, hogy szájatva bámulom, ha nem jön be rá a közönség, akkor azonnal le kell venni a műsorról. Még ha akár az én műsoromról van is szó!

– Egy-egy döntésed, ha nem közvetlenül, de közvetve, így is óhatatlanul érinthet egzisztenciákat, sorsokat.

– Nem! Nem! Még ha valamiről az is a véleményem, hogy nem kell, attól az illető még nem kerül utcára, pályáján sem okozok törést, hiszen ettől ő még találhat ezer és egy lehetőséget, bármelyik pesti színházról a párizsi Olympiáig. Mindenképpen úgy szeretném kialakítani a „munkakörömet”, hogy ne személyi kérdésekkel kelljen foglalkoznom, csak a szellemiség kialakításával, kvázi, hogy a menedzseri teendőket lássam el csak, tehát kifejezetten a spirituális egységgel törődhessek, mert ez az, amihez talán értek valamelyest, és ez az, ami nekem „jól áll”!...

– És mi a másik rész?

– Én soha nem tervezem meg, hogy mennyi időre szegődöm el valahová. Amíg örömöm van a munkában, maradok. Ha leül valami, sztereotípiákba merevedik, rögtön rájövök a „menési kényszer”. És akkor azonnal megyek is. Egyedül a Mikroszkópon maradtam a kellenél tovább, pusztán Marton Frigyes iránti lojalitásból, de az tisztesség kérdése volt.

– Ahol eddig voltál, majd mindenütt meghatározó volt a te személyed. Ha leültek a dolgok, abban nem játszott közre, hogy téged is kezdett kevésbé érdekelni az egész?

– Dehogynem! Biztos, hogy közrejátszott. Minden társulatnak van felfutási szakasza, amikor még minden izgalmas, új, érdekes, inspiráló, amikor ez a svung az igazgatótól a színészekre át a díszletezőkig mindenkiből a legjobbat hozza ki, ám jelenlegi színházi felépítésünk kötelekeiben óhatatlanul elérkezik a pont, amikor ezek a komponensek már nem egy irányba hatnak, és elkezdődik a vegetálás, a rutin, a megszokottság, majd minden fokozatosan visszajára fordulva: a bomlás. Ez a most adott körülmények közepette természetes is! Az emberek egy idő után már nem inspirálják egymást, sőt kiismerve egymást közönyösökké válnak emberileg, művészileg egyaránt. Ez az állapot már kevés örömet hoz azoknak is, akik csinálják és azoknak is, akik nézik az előadásokat. A Radnóti Színpadon a Johanna próbái alatt éreztem meg, hogy elérkezett a pillanat, amikor a mérleg nyelve átbillent. Mindenki behozta saját hétköznapi zaklatottságait a próbákra, még én is! Ez intő jel volt! Látszólag alig történt változás, végeztük a dolgunkat a tőlünk telhető odaadással, megmaradt a korábbi jó viszony, akartuk a sikert is, csak az egész vált valahogy örömtelenné, „csodátlanná”! Periférikus problémákon rágódtunk, természetesnek tűnő dolgokon fennakadtunk, olyan kérdéseken, amiket simán, technikailag kellett volna megoldanunk, és egysze-

rű mesterségbeli feladatokba iszonyú energiákat fecsértünk. Mindez teljesen függetlenül történt a társulat vagy a vezetés milyenségétől, külön-külön mindenkivel jóba vagyok, mindannyiukkal bizonyára fogok és szeretnék is a jövőben együtt dolgozni. A színházi konstrukció olyan spekulatív, életidegen, elavult, hogy elkerülhetetlenül termeli az újabb és újabb hasonló folyamatokat, kríziseket, válságokat! Együttérezni, együttgondolkodni az emberek többségével, akik ma már nyomorban, kiszolgáltatottan, szinte perspektíva nélkül tengetik mindennapjaikat, ehhez szabadság szükséges. Róluk, nekik, értük kell szólnia a színháznak! De nem magunk miatt, a kirakatért! Az arisztokráikus magatartás ma megengedhetetlen, akár csak a gög és a közöny. Ma egyetlen kötelességünk, hogy megpróbáljunk segíteni. Egymásnak és másoknak. Azért lettem elátkozva a Színházművészeti Szövetség elnökségi ülésén is, ahol meghívottként szólaltam meg, mert elmondtam, hogy legkevésbé sem az a dolguk, hogy néhányan, akik mindenféle szempontból kiváltságos helyzetben vannak, megpróbálják a pozíciójukat minél jobban körülbástyázni, hanem hogy a napi gondokkal küszködő kilencven százalék érdekeit képviseljék, az ő boldogulási lehetőségeikért álljanak ki! Ezért is fordítottam hátat az egésznek, bármilyen fájó is volt, és bármilyen keservesen szántam rá magam e döntésre.

– Ahogy figyeltem meglehetősen sűrű változtatásaidat az életben és a pályán, mindinkább úgy éreztem, te nem annyira valahova mégy, inkább valahonnan jössz.

– Nem egészen, bár van abban valami, amit Katona Klári mondott rám: hogy én a jól megfogalmazott vágyakhoz igazítom a sorsom!

– Mielőtt folytatnád, úgy hallom, jön Bányai. Igen, Gábor, már itt sem vagyunk! Vágjál csak nyugodtan!

*

– És most?

– Mi lenne, ha birtokba vennénk Korányi szobáját? Úgyis később jön. Ugye, ez jó lesz. Hol is tartottunk?

– A jól megfogalmazott vágyaknál. Tehát most az volt a vágyad, hogy rádiós lehessél?

– Fogalmazunk úgy, hogy érdekel a rádiós munka. Megtanulni magát a rádiózást, annak a technikai részét, vágást, szerkesztést, ez hallatlanul izgalmas, megnyitni az emberek szívét, ezért bizonyos szemszögből bemutatni őket, gondolataikkal azonosulni vagy éppen vitatkozni azokkal – ez komoly vállalkozás. Ugyanakkor félelem is van bennem, hiszen merőben új a terület, és egyáltalán nincs garancia arra, hogy jól fogom csinálni. Miért választottam mégis ezt? Részben amit mondtam, mert érdekel, és hát nem utolsósorban, jó, kimondom: főleg így tudom magam a „szabadpiacon” kínálni. Azzal, hogy a Rádióhoz kerültem és nem tartozom társulathoz, kiderül, van-e igény rám vagy nincs. Ha hívnak, akkor van, ha nem, akkor az se hasztalan tapasztalat! Hogy például Psota Irén kérésére én rendezem első bemutatóját a Madách Színházban, többet jelent számomra, mint egy biztosnak látszó önmegva-

lósítás, a legrangosabb színésznek egyike engem választott az akárhány lehetőség közül, velem látja biztosítva a sikerét. Szerintem ez a mechanizmus teremthet értékcentrikusságot. A természetes kiválasztódás alapján derülhet ki, hogy ki mennyit ér valójában. És ezt mondom akkor is, ha ezután esetleg senki nem hív. Odakint a színházi menedzserek többnyire épületbérlok. Kibérelnek egy színházat, majd megvesznek hozzá egy nagy színészt, vagy nagy rendezőt, tudván, ki az, akire bejön a közönség, aki miatt jegyet vált. Teljesen torz állapot, ami most nálunk van; hogy a színészek igazgatók, rendezők kénye-kedve szerint bukhatnak, silányulhatnak, és tőlük függ, nem pedig a közönségtől, a karrierjük. Nem véletlen, hogy megszűntek a sztárok. Pedig sztárookra kéne az egész színházi életnek épülnie. Új színészsztárookra és új rendezősztárookra! Iróasztárokra! Nem így látod?

– De, csak azért hallgatok, mert látom megjönni Korányit. Igen, Tamás, már itt sem vagyunk! Irjál csak nyugodtan!

*

– Szerinted van még szabad szoba?

– Próbáljuk meg Kőszegiéket! Ha eddig nem jöttek?

– Azt az irdatlan mennyiségű újságot, amit mindig magaddal cipelsz, ki is olvasod?

– Sőt, kijegyzetelem és témák szerint kartotékolom. Muszáj felkészülnöm! Az a dolgom, hogy kiszolgáljam a közönséget.

– Te kiigazodsz ebben a mostani zűrzavarban?

– Én nem hiszek abban, hogy a mostani helyzet sokkal zűrzavarosabb lenne, mint az öt vagy tíz év előtti. Abban sem, hogy a problémák differenciáltabban jelentkezzenek, mint korábban, vagy hogy a „lakosság” megosztottabb lenne. Akkor is ugyanúgy kinek-kinek megvolt a maga gondja, problémája, sérelme, mint most, legfeljebb ritkábban „artikulálódott”. De attól a gondok éppúgy léteztek, nyomasztottak, mérgeztek, és ugyanezekhez az emberekhez szóltam, mint ma, ugyanazokat képviseltem akkor is, ma is!

– Igen, de most akkora a felhajtás, politizálás címén akkora a káosz. Vagy ez épp hogy a kezére játszik a kabarénak?

– Egyáltalán nem. Az emberek zömét nem érdeklik a politikai praktikák. A saját félelmeik, szorongásai, kiszolgáltatottságaik foglalkoztatják őket! Épp oly az újonnan feltűnt szószátyárokkal, mint a „hivatalos” régiekkel! Meg kell hogy mondjam, e téren azok a legtisztességesebbek, akik valóban másként gondolkodtak annak idején, és ezt még akkor ki is nyilvánították.

– Rajkék, Konrádék?

– Igen, meg Eörsiék. Nekik valóban lehetne erkölcsi jogcímük „megmutatkozni”, mert ők már akkor mondták a magukét, meg a „miénket” is helyettük, amikor az még veszéllyel járt, és amikor a mai „szabadsághősök” még bigott buzgalommal bólogattak. Én nem bólogattam, de nem is vonultam a „föld alá”!

– Pista! Csak jelezni szeretném, hogy itt van Kőszegi... Igen, Gábor, már itt sem vagyunk! Dolgozz csak nyugodtan!

– Olyan túl sok helyre, azt hiszem, már nemigen mehetünk.

– Dehogynem! Itt a büfé! Beülünk egy sarokba, és senki nem zavar. Ennél alkalmasabb helyet keresve sem találánk, eleve beszélgetésre van kitálálva. Végül is mindenről szó volt már, miről kéne még beszélgetnünk?

– Például rólad?

– Rólam? Hát eddig nem rólam volt szó?!

– Számomra túlon túl rejtélyes a lényed. Egyes szám első személyben Verebes Istvánként állsz ki a színre százak, ezrek vagy milliók elé nap mint nap, tehát nem Lear vagy Ádám maszkjában, ugyanakkor a Leart vagy Ádámot játszó színész életéről, érzelmeiről néha többet lehet tudni, mint rólad. Mert te saját véleményed, indulataid mögé húzódomba is valahogy személytelen maradsz. De továbbmegyek: jó néhány éve vagyunk már barátok, azok közé tartozol, akiket a legjobban szeretek, egy ponton túl mégsem tudlak megközelíteni, egy láthatatlan hálón túl nem engedsz.

– Ez a háló mindenki előtt ott áll kifeszülve, valószínű, ezen belül van az én igazi birodalmam.

– Félnél közel engedni bárkit is?

– Nem. De olyan sokat mondom ki, hogy valaminek maradni is kell! Emellett alkatiilag is olyan vagyok, hogy amíg forrok, alakulnak bennem a dolgok, addig nem tudok beszélni rólok, amikor pedig már kialakultak, abban a pillanatban cselekszem is. Talán ezért sem tudok senkit beavatni belső dolgaimba. Most fordult elő először, hogy amikor még nem jutottam el a döntésig, hogy eljövök a Radnótiról, de már megfogant a gondolat bennem, tépelődéseimről szóltam feleségemnek. Legnagyobb meglepetésemre nemhogy lebeszél volna, amint azt várni lehetne egy feleségtől, lévén, hogy mégiscsak konszolidált, biztos helyet készítettem otthagyni, hanem megerősített elhatározásomban, azzal együtt, hogy azt is tudta, milyen keserűvé vált a szám íze.

– Ezt beleírhatom a cikkbe?

– Miért ne?

– Csak azért, mert emlékszem, milyen élesen csattantál fel, amikor az egyik újság megírta, hogy házasságot kötöttél Kánya Katával, milyen kemény hangon tiltakoztál, hogy ne foglalkozzanak a magánéleteddel.

KERESTETIK . . .

Az új Városi Színház hirdetésben keresett jól játszó muzikusokat.

Beszól Sebestyén Géza igazgatóhoz János, az altiszt:

– Megint van itt a hirdetésre egy illető.

– Mit játszik?

– Aszongya, hogy ultit.

– Jó-jó, de milyen hangszert?

– Aszongya, csak szájharmonikát.

A direktor erre már kijött a sodrából:

– Dehát akkor miféle muzikus ez?

– Semmiféle – szolt nyugodtan János

–, portásnak ajánlkozik.

– Engem a gátlástalan, önhatalmú mazsolázás háborított fel, amiért felhatalmazásom nélkül elébem vágtak. Ez izlésbeli és etikai kérdés. Jogot formálok a rólam megjelenő mondatok ellenőrzésére! Egyébként nincs titok, most már nyilvánosan is vállaljuk a szövetséget, még ha Katinak belőle nem is származik sok haszna.

– Merthogy jönnek a kombinációk?

– Pontosan. Hiába volt eddig is foglalkoztatott színész, ezt most egyszerűen elfelejtik, és úgy állítják be, ha hívják valahova, hogy persze, mert a Verebes a férje!

– Pedig . . .

– Pedig életemben nem adminisztráltam hozzátartozóimat, csak vadidegeneket! S ha valami nem könnyű a világon, az az én feleségemnek lenni! Az előző házasságom kudarca után ezt felmértem, és úgy is rendeztem be az életemet, hogy soha többé . . .! Katinak kellett jönnie, hogy ezt megtorpedozza, és meggyőződésem, hogy rajta kívül nem volna senki, aki képes lenne még tolerálni az én nehéz természetemet, lehetetlen életritmusomat, önfejűségemet, rigolyáimat. Kifelé tűnik csak úgy: milyen könnyű neki, mert én húzom a szekeret, mert mindenhol feltűnök, itt, ott, amott, konferansziéként, rendezőként, íróként, keresem a sok pénzt, ő meg nagys'asszony módjára él, holott! Holott életünkben épp ő cipeli a terhek sokszorosát, és én valószínűleg a felébe is belegebednék. Nekem az az egyetlen feladat, hogy dolgozzak, és állítom, hogy ez a legegyszerűbb dolog a világon! Katinak viszont feleségnek kell lennie; csinosnak, vonzónak, megértőnek, rajongónak. Anyának, akinek éjszakai előadás után is korán fel kell kelni, elkészíteni a gyereket, elvinni óvodába, vinni tornára, mesélni neki, cipő után szaladgálni. Emellett színésznőnek is lennie, élve a magyar színészek lehetetlen életét; próbák, előadások, rádió, tv, szinkron, mindenütt abszolút frissen, teljesen készlelti állapotban, elviselve az ezekkel járó sikereket, kudarcokat. És akkor még itt a lakás, a háztartás, a mindig adódó napi megoldandók, a szerelővárastól a postai befizetésig. Elképesztő! Kati az a természet, aki mindent szívvel-lélekkel csinál, mindent magas érzelmi fokon él meg, és mindent teljes emberként végez. Mondom, mellette élve is képtelen vagyok felfogni, hogy van minderre ideje, energiája.

– Pista! Széles mosollyal közeledik Szilágyi János, alighanem le fog ülni közénk . . . Szervusz, Jancsi, foglalj csak helyet. Nem, ezt a viccet nem ismerjük.

*

– Maradjunk itt?

– Itt biztos nem zavar senki.

– Ezt elhiszem. Ebben a szakadó esőben ki jönne ki a Rádió elé? Nem kéne mégis egy négyzetméternyi területet, legalább valamelyik raktárban kijelöltetned?

– Minek? Mondd meg őszintén, ha lenne egy fényes lakosztályom, előszobával, titkárnővel, csodálatos bútorokkal, keleti kényelemmel – milyen unalmas lett volna ez a beszélgetés!

SZEGŐ ANDRÁS